

Анатолій Власюк Перекладач Трагіфарскомедія в одній дії

Юрієві Семенюку

ДІЙОВІ ОСОБИ:

Перекладач

Гітлер

Сталін

Інші

На сцені вимкнене світло.

Ми швидше здогадуємося, ніж бачимо, що по сцені рухаються люди, щось розставляють, лунають окремі вигуки російською та німецькою мовами.

Коли метушня на сцені закінчується, починає луhati музика, яка то наростає, то притишується впродовж усієї п'єси.

Відтак різко вмикається світло.

Ми бачимо кав'ярню кінця тридцятих років ХХ століття в якомусь європейському містечку.

За столом сидять троє. Зліва — ГІТЛЕР. Справа — СТАЛІН. Спиною до нас — ПЕРЕКЛАДАЧ.

Ми не чуємо слів ГІТЛЕРА і СТАЛІНА, лише можемо спостерігати за їхніми жестами. Натомість голос ПЕРЕКЛАДАЧА звучить ніби з гучномовця, але складається враження, що записаний напередодні, а магнітофонна стрічка то пришвидшує хід, то загальмовує його.

ГІТЛЕР (*голосом ПЕРЕКЛАДАЧА, і так завжди*). Здається, ми зустрілися тут не для того, щоби згадувати наше дитинство.

СТАЛІН (*голосом ПЕРЕКЛАДАЧА, і так завжди*). Інколи треба згадувати дитинство, щоби зрозуміти, ким ти є зараз і ким можеш стати в недалекому майбутньому.

ГІТЛЕР (*різко*). Ніколи не любив філософів! Філософи програють війни! (*Змінивши тон*). Втім, зараз кожний, хоче він того чи ні, стає філософом.

СТАЛІН (*іронічно*). Філософія сама по собі є квінтесенцією життя. Знаєте, коли найбільше стаєш філософом? Коли тобі залишилося мало, зовсім мало жити, коли тебе прирекли на страту, а ти навіть не знаєш, коли тебе точно розстріляють.

ГІТЛЕР (*не помічаючи іронії співрозмовника, меланхолійно*). Це філософія приречених, яка є руйнівною.

Деякий час вони мовчать.

Мелодія виривається назовні, стає дуже гучною.

У глибині сцени дзвенять пляшки, але нікого й нічого не видно.

ГІТЛЕР різко встає з-за столу, робить декілька різких рухів узад-вперед (актор повинен постаратись і викликати сміх у залі — авт.), потім знову сідає за стіл.

СТАЛІН повільно підіймається, але, передумавши, сідає (актор повинен постаратись і викликати сміх у залі — авт.).

ПЕРЕКЛАДАЧ непорушний. Його спина ніби закам'яніла. Він встає з-за столу, йде на край сцени. Світло по ходу руху гасне за ним, ми не бачимо ГІТЛЕРА й СТАЛІНА, ніби їх ніколи і не було.

ПЕРЕКЛАДАЧ вдивляється у глядачів, ніби намагаючись запам'ятати кожне обличчя. Це ніби погляд із минулого в майбутнє.

ПЕРЕКЛАДАЧ (спочатку тихо, а потім усе голосніше, ніби боячись, що його не почують; тепер це його голос, а не з гучномовця чи із записаного на магнітофоні; коли він починає говорити, глядачі мають зрозуміти, що це не лише його голос, а й голос ГІТЛЕРА і СТАЛІНА).
Коли мені сказали, кого я буду перекладати, то я спочатку подумав, що це злий жарт. Але в цьому

відомстві (відьомстві, як казав мій знайомий, озираючись на всі боки, він згинув десь на Колимі) жартувати не вміють. Здається, їм забороняють це робити, і десь років через п'ятдесят ми в архівах знайдемо циркуляр чи інструкцію саме про це. Там працюють занадто серйозні люди. Проте мені здається, що від їхніх жартів у трунах перевертається пів світу. Для мене було головним не те, що я перекладатиму, а те, що такі різні люди не можуть у принципі зустрічатися. Я вважав, що зустріч антиподів — це насамперед смертельний ризик для них двох. Я помилявся. Тепер я так не думаю. Вони не антиподи. Не близнюки, звичайно, але тепер мені здається, що в них є більше спільного, ніж відмінного. Тепер я думаю, що взяли мене для проформи, бо вони прекрасно розуміють один одного без слів, і мій переклад їм не був потрібен. Я часто відчував на собі їхні погляди і переставав перекладати, бо це було зайвим. Мені здавалося, що вони читають думки один одного, і не треба було вимовляти слів, аби ці думки передати. Я й досі вважаю, що моя місія перекладача була зайвою, вони б зі всім упорались і без мене.

У глибині сцени чутно, як вмикають магнітофон, як шарудить стрічка, як лунають справжні голоси ГІТЛЕРА і СТАЛІНА.

ПЕРЕКЛАДАЧ біжить у минуле.

Вмикають світло, і ми бачимо ту ж картину: ГІТЛЕР сидить зліва за столом, СТАЛІН — справа, а посередині, спиною до глядачів, — ПЕРЕКЛАДАЧ.

ГІТЛЕР (*голосом ПЕРЕКЛАДАЧА*). Ви пропонуєте поділити світ, але є речі, які не можна поділити в принципі. Ось розріжмо навпіл яблуко. Але чи справді матимемо дві половинки? А що робити з зернятами? Викинути їх, аби не муляли око? Коли ви кажете поділити, то це не можна зробити, бо хтось отримає більше, а хтось менше.

СТАЛІН (*схидно*). А хтось казав, що філософи програють.

ГІТЛЕР (*твердо*). Філософи програють війни. А програти філософська думка не може, бо вона не може й виграти.

СТАЛІН (*так само твердо*). Якщо я сьогодні віддам вам Антарктиду, то де є гарантія, що я завтра про це не жалкуватиму?

ГІТЛЕР (*у тон йому*). Якщо я сьогодні віддам вам Австралію, то де є гарантія, що я завтра про це не жалкуватиму?

СТАЛІН (*з викликом*). Австралія? Ви правильно сказали — Австралія? Не Австрія?

ГІТЛЕР (*м'яко*). Ну, не Грузію ж я мав на увазі.